

ART BRUT

ART BRUT: hau da, ARTISTA EROAK eta ARTISTEN EROKERIAK. Azkenean Lausanan kokatu da, Parisek nahi ez ta, Dubuffeten bilduma. Esan dezagun bilduma, Dubuffetek ez du entzun nahi ta, museo denik: eskizofrenikoen eta burutik aginien arte bilduma. Jean Dubuffetek, pintore ezaguna bera, ART BRUT deritza arte horri.

Aspaldian ezaguna da, haro modernoan artistek berek ART BRUT omen delako horri zioten esaniz. Berak ere sarri baliatu izan dira eta gogorik aprobetxatu dituzte buru gaisuen espresio formak. Arte modernoaren psikografiak eta psikoanalisiak sarri egin nahi izan dira. Ezer garbirik ateratzen ez bada, psikologia indibidualak aurkitu nahi izaten direlako, da. Arte moderno guziaren fenomeno bat, ordea, ezin esplikate liteke bakoitzaren psikologia indibidualetik. Artista moderno asko burutik-gaiso-simulante izan dira. Burutik gaisoarena eginez ibili dira. Erokerietan. Azkenean sano ta erorako muga-mugan aurkitu bada, berak probokaturiko situazioak menderatzen duelako, da. Artista hori gogara ta nahita sartu da martirioan. Kreazioko medio bat zuen hori. Berak behartu du gizarte bera martirizatzera. Eta apropos egin du hori. Gizarte etsai behar zuen, kultur iraultza egiteko, bere artea subersibo bihurtzeko, antiarte ta antikultura. Zeharo ta guziz bere kontra zegoen gizarte bat sortu du lehenengo, gero, haren kontra, bere kreazio pertsonala libertate guziz eta konbentzioen loturarik gabe hedatzeko, gizarte horri kontzesiorik egin gabe batere. Forma artistiko bati bizikera bat dago aurretik.

Artista asko hain estrefalario bada, bere esplikazioa du horrek. Eta esplikazioa ez da apeta, gutiago komertzialitatea. Alegia, Salvador Daliren estrabagantziari askotan ez zaio ikusten beste arrazoirik, bere burua komertzializatzea baino. Aitor liteke hori. Baina artista gehienak ez dira Salvador Dali, bere buruaren Propaganda Ministro. Gehien estrabagantziak ez dira mainak. Libertatearen tresnak dira. Kreazio artistikoak nortasun osoa errebindikatzeko du oso-osorik. Artistak arrapatuta sentitzen du bere burua. Gizarteak poseituta. Ohituren kaiolan sartuta. Kaiola goxoa da hori. Eta kaiola krudel bihurtu beharra dago.

Artistek estrabagantziara ta erokerietara joatea, arte moderno guziaren konstantea da. Lan kreaizaileak eskatzen duen liberazioa espresatzen du. Liberazio hori ez da estrabagantziak bakarrik lortzen ahal. Diziiplina gogorrez lortzen dute beste batzuek. Berdin, guri. Liberaziorik behar ere ez duena, ordea, burutik gaisoa da. Berez dago liberatuta, mundu honek beregandik kanpora botea utzi du ra. Burutik gaisoa mundu honen kanpotik, beste alderik, ari da. Arrazoizkoaren harunzkaldetik. Horrik haren inportantzia paradigmatikoa arte moderno guzian.

Besterik ere badago, kreazio senaren liberazioaz, barrendiko presio hartaz besterik. Rousseau pintorea baino lehenago Rousseau filosofoa izan zen. Gizon modernoak naturaltasunean sinesten du. Beraz, kreazio espontanean, berenezkoan,

arauek lotu gabekoan, bera bere arauen kreaizailean. Artista grekoek eta baino gehiago inspiratzen du oraindarrak, adibidez, Hego Ameriketako arte prekolonbinoak. Zuzeneanago sartzen zaigu bihurtzera. Eta haurren, laborarien, psikopaten pintura modan jarri da, espresio natural eta espontanezko arte gisa. Arte naivoa. Teknizismoek lotu gabekoa. Barnearen jarroa. Arte izan nahi ez duen artea, akademizismorik ezagutzen ez duena. Antigoaleko keramika. Batere spontan ez den gizarte artifizial honetan, spontan eta natural izateko, gizarteak maitekiro jantzi dizkigun moralak, konbentzioak, estetika, urra-urratu beharra dago, biluz-biluz gelditu arte, kreazio spontan eta libererako. Horrek denak, ordea, psikologia indibidualak ausarki ta franko gaindiazten ditu.

Burutik gaisoen artea ere, ez da arte izan dadin egindakoa, barnearen espresio bezala soil egin eta arte gertatu dena baizik. Hortan ere artista moderno gehienek bilatzen dutena eskaintzen digute.

Zaila gertatzen da mugak ezartzea, non hasten diren artisten erokeriak eta non artista eroak.

Nonahi egon mugak, Dubuffetek mugaren alde bietan ibili nahi izan du. Surrealismotik dator Dubuffet, orain 75 urteduna. Beraz, abila dugu erokeria zuhurrak egiten, orijinalkeriak esibitzen, komeriak simulatzen. Baina bera izan da, zorrotz, ikusiaz edo igarriaz eta Bretonen laguntzaz, burutik gaisoen obrak biltzen sistematikoki ahalegindu den lehenengoa. Berak egin, asmatu ahal guziak egin ditu, gizarte honen estantea desegiteko, anarkia estetiko praktikatzeko, egokitasun orori burla egiteko. Baina Dubuffet ongi ohartu da, burutik gaisoak eta beren obrak direla, gizarte nonen konbentzioetatik benetan kanpora dabilzanak eta akademizismo guziak benetan hausten dituztenak, hautsi ere egiten ez dituztelakoxe hain zuzen, jaramonik egiten ez dietelako batere alegia. Obra horiek biltzen ibili zaigu Dubuffet joan den hogeitamar urte honetan. Berebiziko lana. Eta inork egin zezakeen baino hobeto egin. Halare, bere bilduma Paris hiriarri eskaini zionean, Parisek ez zuen hartu nahi erregalia. Lausanak hartu duenean bakarrik agertu da Paris erregalian interesatuta. Berandu. Lausanak eraman du Dubuffeten bilduma.

Betiko historia berrirota da. Arte molde bat ez da onartua, museo haundi baten babesa irabazi arte. Irabazitakoan, konsekraturik dago.

Berrogei "artista" ingururen obrak erakusten dira. Dubuffeten beraren obra gaisoenetik aparte dago, bere salan. Autore bakoitzaren informazioa bere obra aldamenean: sorrera, bizitza, gaitz psikiko, internazioa noiz eta non, gaitzaren desarroiola. Honez gero gauzaok Dubuffetek eta behinolako surrealisten eta espresionisten itxaro zuten kultur iraultzarik probokatu ote lezaketen, oso dudagarri da. Dudarik ez, halare, **beste gizon bat** dokumentatzen duela bilduma honek. Badagoela beste mundu bat munduan.